

DEONTOLOGIA ASISTENȚEI SOCIALE

Maria BULGARU

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul este focusat pe caracterizarea principalelor obligațiuni și responsabilități ale asistentului social, prevăzute de deontologia asistenței sociale. Autorul menționează că astăzi fiecare profesie își are o deontologie proprie, își are elaborat un sistem de reguli și norme care se cer a fi respectate pentru a asigura succesul profesional al oricărui specialist. **Deontologia asistenței sociale** reprezintă un complex de norme, reguli, prescripții și dispoziții despre datoria și obligațiunile profesionale, despre toate tipurile de responsabilități ale asistentului social. Deontologia profesională este formalizată în *Coduri speciale*. Codurile etice ale asistenței sociale, elaborate în diferite țări, stipulează valoarea umană, demnitatea și unicitatea tuturor persoanelor, precum și drepturile și responsabilitățile lor, afirmând voința profesioniștilor de a acționa întotdeauna conform principiilor morale.

Autorul expune, în continuare, responsabilitățile asistentului social în diverse genuri de relații („asistent social-beneficiar”, „asistent social-coleg”, „asistent social-instituție angajatoare” etc.), având ca suport principal: *Etica în asistența socială. Declarație de principii* (2004) a Asociației Internaționale a Școlilor de Asistență Socială (IASSW) / Federației Internaționale a Asistenților Sociali (IFSW), *Codul etic* (2008) al Asociației Naționale Americane a Asistenților Sociali (NASW), *Codul etic* (2010) al Asociației Britanice a Asistenților Sociali (BASW), *Codul deontologic al profesiei de asistent social*, adoptat de Colegiul Național al Asistenților Sociali din România (2008) și *Codul deontologic al asistentului social din Republica Moldova* (2005).

Cuvinte-cheie: asistență socială, deontologie profesională, deontologia asistenței sociale, cod deontologic.

DEONTOLOGY OF SOCIAL WORK

The paper is focused on the characterization of the main obligations and responsibilities of the social worker provided by the deontology of social work. The author notes that today every profession has its own deontology, has developed a system of rules and regulations that need to be followed to ensure the professional success of any specialist. **The deontology of social work** is a set of norms, rules, requirements and provisions about the liability and professional obligations, of all the responsibilities of the social worker. Professional deontology is formalized in special codes. The deontology codes of social work, developed in different countries, states human worth, dignity and uniqueness of all individuals, also their rights and responsibilities, affirming the will of professionals to always act according to moral principles.

The author exposes further the social worker's responsibilities in various types of relationships (“social worker-beneficiary”, “social worker-colleague”, “social worker-employing institution”, etc.), having as a main support: International Association of Schools of Social Work (IASSW)/ International Federation of Social Workers (IFSW) *Ethics in Social Work: Statement of Principles* (2004), American National Association of Social Workers (NASW) *Code of Ethics* (2008), British Association of Social Workers (BASW) *Code of Ethics* (2002), *Code of Ethics for the social work profession*, adopted by the Romanian College of Social Workers and the *Code of Ethics of the Moldovan Social Worker* (2005).

Keywords: social work, professional deontology, social work deontology, deontological code.

Problemele privind „datoria”, ceea ce este bine, obligatoriu, sau privind modul în care trebuie trăită viața au devenit obiect al disputelor interminabile ale gânditorilor din timpurile străvechi (Democrit, Socrate, Platon, Aristotel, Cicerone, Seneca etc.), dar abia în sec. XIX au început să fie reunite într-un tot, într-o învățătură numită *deontologie*.

Deontologie (fr. *déontologie*, cf. gr. *deon* – cuvenit, cum se cuvine, cum trebuie și *logos* – învățătură, cuvânt) – „știință sau teoria datoriei”; „disciplină etică care se ocupă cu datorile ce trebuie îndeplinite” [24; 28].

Paternitatea termenului „*deontologie*” aparține cunoscutului fondator al utilitarismului **Jeremy Bentham** (1748-1832). Inițial, acestei noțiuni i s-a atribuit un conținut restrâns, religios-moral, referindu-se la datoria și obligațiile credinciosului față de Dumnezeu, față de religie și comunitatea religioasă, iar mai apoi termenul a fost întrebuițat de J.Bentham [2] pentru desemnarea teoriei morale în întregime. În scurt timp termenul „*deontologie*” obține însă un alt sens, prin care se înțelegea conduita cuvenită, faptele și acțiunile unei persoane aparte, ale unui specialist. Mecanica newtoniană l-a determinat pe J.Bentham să introducă ideea măsurării diferențiale în contextul deontologiei utilitariste, aceasta fiind interpretată ca studiu empiric al datorii morale

concrete (raportate la diferite situații sociale), urmărindu-se astfel ca „noțiunile imprecise de moralitate, bunătațe, justiție, legitimitate etc. să fie măsurate, operaționalizate” [31, p.12]. Prin deontologia lui Bentham se propunea ca judecarea oricărei acțiuni sau instituții să fie efectuată în funcție de capacitatea acestora de a spori fericirea și de a micșora suferința, în funcție de principiul de bază al acestei doctrine – „*maximum de fericire pentru cel mai mare număr*” [3, p.159-162].

Pe măsura evoluției sale istorice, „deontologia” s-a constituit într-un compartiment al eticii, în care se studiază problemele datoriei și a ceea ce este cuvenit. Asemenea compartimente s-au format nu doar în etica teoretică, dar și în orice etică profesională. Or, deontologia a evoluat de la o deontologie generală, în care abordarea problemelor se realiza dintr-o perspectivă predominant teoretică (în afara contextului concret al profesiei), fiind înțeleasă ca „teorie despre datorie, despre originea, caracterul și normele obligației morale în general” [14; 23; 24], spre deontologia de ramură, în care abordarea problemelor este concretă și axată pe practica propriu-zisă a profesiei. Odată cu apariția unei largi palete de ocupații profesionale, deontologia s-a dezvoltat în mod deosebit în calitate de studiu al datoriei și obligațiilor morale particulare, în special al celor profesionale, al comportamentului cuvenit al specialistului în procesul exercitării profesiei sale, lucru sesizat și de mai multe dicționare. Astfel, DEX-ul [12], DEI [14] definesc deontologia ca „doctrină privitoare la normele de conduită și la obligațiile etice ale unei profesii”, iar Marele dicționar de neologisme [23], NODEX [27], NODUN [28], consideră deontologia „parte a eticii care se ocupă cu studiul normelor și obligațiilor specifice unei activități profesionale”, „etică a unei profesii”. Aceeași idee se promovează și în dicționarul *Le Petit Larousse* [21], care prezintă deontologia ca „ansamblu de reguli ce reglementează o profesie, conduita celor care o exercită, raporturile dintre aceștia și clienții lor, dintre ei și public”.

Deontologia implică o interrelaționare consecventă între etica profesională și valorile ce delimitează sistemul axiologic al unei profesii. Mai mult, după cum consideră unii autori, maturizarea rapidă a acestui domeniu a fost posibilă prin procesul de preluare și resemantizare a unora dintre cele mai importante contribuții ale eticii. Or, „obligația deontică implică valoarea morală. La toate nivelurile vieții morale, intuiția valorii precedă conștiința datoriei” [31, p.13]. Problema centrală a introducerii eticii în profesii, deși există deja legi, se datorează faptului că legea acționează de regulă după ce s-a produs încălcarea ei. Practicile etice sunt de graniță și se presupune că ar trebui să acționeze preventiv. Etica profesională are menirea de a preciza practicile, drepturile și datoriile membrilor unui grup profesional, de a critica și sancționa malpracticile profesionale [25, p.50].

Conform *Enciclopedia philosophique universelle* [15, p.876], sintagma „*deontologie profesională*”, vizează: 1) reflecția etică aplicată unui câmp particular al activității umane, fiind vorba despre o determinare care permite examenul mai aprofundat al problemelor legate de exercițiul unei profesii, exprimabilă în termeni de reguli, fără a elimina însă analiza fundamentelor și justificărilor unor astfel de reguli; 2) un ansamblu de reguli etice produse de un grup de profesioniști și concepute special pentru a dirija practica lor profesională.

Deontologia profesională se referă la imperativele morale ale unei profesii, reflectate cu precădere prin prisma îndatoririlor sau obligațiilor morale impuse de exercitarea profesiei în societate. Deontologia profesională este orientată spre elaborarea unor norme stricte, similare cu cele de drept. Ea se află între morală și drept, între opinia publică și legea juridică scrisă. Or, datoria, ca obiect al deontologiei, prin conținutul său normativ-prescriptiv, după cum menționează C.Coza, rezonabil etic și juridic, iar deontologia ne apare ca „știința a ceea ce este just și rezonabil”, antrenând deci sfera dreptului, dar cu interferența dezbaterei de conștiință morală. Spectrul deontologiei este unul „în limitele legii”, activând o „libertate” specifică – posibilitatea de a alege, de a afla soluții adecvate situațiilor particulare, având repere morale care pot ajuta hotărâtor [10, p.251, 291; 11, p.157-178].

Elaborând o definiție generală, care să cuprindă toate aceste elemente, T.Sârbu [31, p.21-22] definește deontologia „*ca o disciplină al cărei obiect de studiu se constituie la confluența dreptului cu morală. Sarcina ei principală este de a stabili principii, reguli și norme de conduită profesională, în cadrul diferitelor relații implicate de exercitarea unei profesii: relațiile interne, specifice fiecărui gen de activitate profesionalizată, precum și relațiile externe cu beneficiarii direcți/indirecți ai serviciilor/ bunurilor realizate*”.

Categoria de bază a deontologiei profesionale este „*datoria*”, prin care se exprimă cerința de a face ceea ce este cuvenit, de a respecta norma, de a recunoaște importanța principiului, a legii. Menirea datoriei poate fi dezvoltată însă din plin numai subordonând-o „binelui moral”, numai corelând-o cu alte categorii etice: „dreptate”, „respect”, „onoare”, „cinste”, „modestie”, „devotament”, „curaj”, „solidaritate” etc., care conferă

demnitate omului în lume. Datoria, ca acțiune morală, implică, îndeosebi, sentimentul răspunderii. Ea este legată, în mod firesc cu responsabilitatea. *Datoria înseamnă conștiința responsabilității pentru îndatoriri.* Legătura „datorie-responsabilitate” evidențiază însemnătatea îndatoririlor individului față de sine în ansamblul relațiilor interpersonale, sociale (în familie, grup socioprofesional, societate, stat, omenire), față de mediul natural-cosmic [10, p.257, 264-268; 11, p.157-179]. Responsabilitatea se referă la voința liberă, dar se definește prin acțiunea societății. Este responsabil oricine a încălcat o prescripție socială, indiferent dacă a cunoscut-o sau nu, dacă este considerat liber sau determinat. Responsabilitatea este relația dintre acțiunea voluntară a individului și prescripțiile sau legile unei comunități de viață [17, p.169].

Un merit deosebit în dezvoltarea teoriei morale a datoriei aparține filosofului german **Im.Kant** (1724-1804). Întrebarea principală în jurul căreia își plasează Kant discuția este: „Ce trebuie să fac?”. Încercând să găsească maximele sau principiile fundamentale de acțiune, pe care ar trebui să le adoptăm, Kant ajunge la concluzia că nicio maximă nu poate fi principiu moral, dacă nu este principiu moral pentru toți. Morala începe odată cu respingerea principiilor care nu pot fi universalizate. Imperativul moralității este „Imperativul Categorie”, sau Legea Morală, redată astfel: „Acționează numai conform acelei maxime prin care să poți vrea totodată ca ea să devină o lege universală” [20, p.39]. Morala, potrivit opiniei lui Kant, posedă un caracter normativ și constă în subordonarea liber consimțită a individului față de datorie. Întrebarea – „Ce trebuie să fac?” – primește, astfel, un dublu răspuns. Trebuie, în cel mai bun caz, să-mi bazez viața și acțiunile pe respingerea principiilor care nu pot fi universalizate și să duc astfel o viață merituosă, iar acțiunile mele să fie din datorie. Numai faptele săvârșite din datorie sunt morale.

Imperativul categoric a fost formulat în mai multe variante deosebite. O versiune a acestei legi este cunoscută ca principiul „Scopului în Sine”, care îndeamnă: „acționează astfel ca să folosești umanitatea atât în persoana ta, cât și în persoana oricui altuia întotdeauna în același timp ca scop, iar niciodată numai ca mijloc” [20, p.238]. Acest principiu exprimă cerința respectului pentru individ. A-i trata pe ceilalți indivizi (vulnerabili și cu diverse nevoi) drept scopuri în sine presupune sprijinirea reciprocă a capacităților de acțiune, de adoptare a maximelor și de urmărire a obiectivelor lor particulare. Kant susține că acest lucru presupune cel puțin un grad minim de generozitate și consideră drept obligație respingerea politicii de refuz a ajutorului necesar. Întru-un asemenea sens ar trebui înțeleasă și îndeplinită „datoria” de adevărații profesioniști, inclusiv de asistenții sociali, mai ales în societatea contemporană, caracteristicile de consum ale căreia îndepartează aproape până la alienare indivizii de latura umanității, inducând punctul de vedere reducionista al „omului-mijloc” [10, p.254]. În „Regatul Scopurilor în Sine”, imaginat de Kant, fiecare individ este în același timp sursă de legi și supus legilor, fiecare este ființă autonomă (își dă propria lege) cu condiția că legile sale să respecte autonomia celorlalți. Astfel, pentru Kant autonomia nu înseamnă numai voința liberă, dar și a ține cont de statutul moral similar al celorlalți. Libertatea omului presupune că el este capabil de autodeterminare în acord cu principiile datoriei.

Ulterior această temă a fost reluată de către **G.W.Fr. Hegel** (1770-1831), care face distincție clară între aspectul juridic și cel moral al datoriei, prin stabilirea deosebirii dintre „obligație” și „datorie”. Astfel, Hegel menționează că „obligația” constituie doar un moment al datoriei, un imperativ exterior, având o influență coercitivă în procesul determinării conduitei. Or, datoria implică depășirea sferei obligativității, este o interiorizare a constrângerii. Datoria este expresie a convingerii, a autodeterminării raționale, prin efortul individului cu sine, respectarea datoriei bazându-se pe solidarizarea conștiinței a individului. Obligația în ordine morală, ca datorie, se naște din însăși natura omului în măsura în care el este capabil de alegere, este ființă a libertății, în raport cu existența „binelui” și „răului”. Datoria este în strânsă legătură cu libertatea: „În datorie, individul se liberează, ridicându-se la libertate substanțială. /.../ numai omul liber are datorii” [19, p.133, 192].

Problema „datoriei” este abordată și de un șir de autori contemporani: J.Habermas, Em.Levinas, V.Jankélévitch, A.Donagan, C.Fried, T.Nagel, H.A. Prichard etc. În context, pentru asistenții sociali merită a fi evidențiată etica îndatoririlor *prima facie* a lui **W.D. Ross** (reprezentant de vază al deontologismului britanic), care ar putea să le servească în calitate de ghid în anumite situații. Deși nu afirmă că ar fi o listă completă, Ross evidențiază șapte datorii, pe care le clasifică în trei grupe/tipuri: 1. Datorii către alții bazate pe actele noastre anterioare – a) datoria fidelității, b) datoria reparației morale, c) datoria gratitudinii; 2. Datorii către alții care nu se bazează pe actele noastre anterioare – a) datoria binefacerii, b) datoria de a nu pricinui răul, c) datoria conformării la cerințele dreptății. 3. Datoria către noi înșine – a) datoria autoperfecționării, acesteia atribuindu-i-se o importanță majoră, dat fiind că îndeplinirea ei poate determina realizarea și eficacitatea celorlalte [29, p.21-22].

Astăzi fiecare profesie își are o deontologie proprie, își are elaborat un sistem de reguli și norme care se cer a fi respectate. Aceste reguli, stabilite în baza valorilor promovate în diferite momente istorice și în diferite arii de conviețuire umană, descriu permisiunile și interdicțiile subiecților implicați într-un gen de activitate și se înfățișează acestora fie ca obligație, fie ca datorie.

Deontologia asistenței sociale reprezintă un complex de norme, reguli, prescripții și dispoziții despre datoria și obligațiunile profesionale, despre toate tipurile de responsabilități ale asistentului social (față de beneficiari, colegi, profesie, agenția angajatoare, societate). Îndeplinirea datoriei reprezintă o condiție inevitabilă pentru succesul profesional al asistentului social, iar aceasta va deveni posibil doar atunci când respectarea cerințelor înaintate de profesie se va transforma într-o necesitate morală lăuntrică a asistentului social, într-o necesitate de a urma o anumită linie de conduită în activitatea sa „prin trezirea liberei voințe motivate”, sau când datoria profesională va fi înțeleasă și percepută de specialist nu ca o obligațiune impusă din exterior prin constrângere, dar ca o convingere internă profundă în necesitatea de a realiza anumite acțiuni.

Deontologia profesională este formalizată în *Coduri speciale*. Termenul *cod* este derivat din latinescul *codex* și înseamnă culegere de percepte, reguli, prescripții. DEX-ul [13] definește termenul *cod* ca „ansamblu de reguli privind comportarea cuiva”, DEI [14] – ca „ansamblul unor reguli de conduită, de percepte, de prescripții; documentul ce le cuprinde”, NODUN [28] – ca 1) „culegere de reguli juridice; 2) culegere de percepte, de reguli de comportare” (fr. *code*).

Prin *cod deontologic*, numit și *cod etic*, se înțelege ansamblul preceptelor care orientează conduita persoanelor aparținând unor profesii organizate. Codul etic conține standarde morale generale, principii și norme, valori, ce modelează luarea deciziilor privind cea mai adecvată acțiune. Este un cadru de referință pentru edificarea asupra drepturilor și datoriilor recunoscute pe grupe de profesii sau ocupații, care se elaborează în acord cu legislația și cu reglementările aplicate acestora [9, p.290]. Fiecare profesie are încorporat un cod etic normativ, care impune un anumit model de comportament membrilor săi. Codul etic reprezintă un contract moral între beneficiari și organizații, între membrii unei organizații, un mijloc de orientare a deciziilor și acțiunilor profesioniștilor vizați în relația lor cu beneficiarii. Codul etic oferă un etalon, un ideal, enunțând valori și principii unanim recunoscute. Prin aceasta „codul dă fiecăruia un sentiment de securitate, de forță colectivă”, menținerea unor astfel de reglementări fiind „în scopul de a proteja interesul public” [4, p.66, 67, 164, 171, 173].

Codul deontologic informează publicul asupra profesiei, semnalând faptul că aceasta are reguli de conduită. Sporind credibilitatea profesiei, codul etic garantează fidelitatea beneficiarilor, îi protejează pe aceștia. Totodată, codul etic creează o solidaritate în interiorul grupului de profesioniști. Grupurile profesionale, impunând prin codul etic anumite responsabilități și obligații membrilor lor, urmăresc să asigure o competență profesională, precum și încrederea în aceștia din partea societății. Prin asemenea instrumente, deontologia „susține moralitatea unei profesii și protejează societatea de manifestări nepotrivite și nedorite ale membrilor săi în situații concrete” [18, p.29-30]. Astfel, codurile deontologice se prezintă ca un angajament al profesiei față de comunitate, asigurând încrederea acesteia în profesia respectivă, încredere fără de care nu și-ar putea câștiga autoritatea.

Codul deontologic poate fi considerat o codificare a obligațiilor speciale care rezultă din aderarea deliberată la o anumită profesie, cum este în cazul dat asistența socială. El reprezintă un cadru teoretic de referință cu menirea de a clarifica drepturile și datoriile profesiei, elaborate în acord cu legislația, aspectele morale ale activității profesionale. Codul deontologic al asistenței sociale stipulează standarde/imperative morale generale, principii și norme, valori ce modelează luarea deciziilor privind cea mai adecvată acțiune. Imperativele morale generale se referă, de regulă, la apărarea drepturilor fundamentale ale omului, la justiția socială, protecția sănătății, bunăstării, satisfacerea nevoilor sociale, la integritate, onestitate, încredere, corectitudine, non-discriminare, confidențialitate, autodisciplină etc. În baza codului deontologic, asistenții sociali pot identifica modul corect de acțiune din punctul de vedere moral. Astfel, Codul deontologic al profesiei de asistent social din România [9, art.1] „stabilește normele obligatorii de conduită profesională a asistenților sociali, respectiv a membrilor Colegiului Național al Asistenților Sociali din România”, având ca scop „reglementarea principiilor și regulilor de conduită a asistenților sociali pentru a preveni apariția unor situații care ar putea afecta reputația și buna practică a acestora, dezvoltarea și consolidarea Colegiului, precum și imaginea corpului profesoral al asistenților sociali în general”.

Primul Cod deontologic al asistenților sociali a fost elaborat de **Mary Richmond** în 1920 cu denumirea „*Cod etic experimental pentru cei care lucrează cu cazuri sociale*” (*Experimental draft code of ethics for social case Workers*). În 1951, Adunarea Generală a Asociației Americane a Asistenților Sociali a adoptat primul Cod deontologic valabil pentru toți membrii acestei asociații. În 1979, Asociația Națională Americană a Asistenților Sociali (NASW) a adoptat un nou Cod deontologic, care a fost revizuit în 1996, iar mai apoi în 2008 [7]. Or, Codul etic posedă un caracter muabil, pentru a putea fi efectuate modificări și completări determinate de evoluția ulterioară, dar fără ca să se denatureze conținutul de bază. Drept confirmare poate servi și Codul etic al Asistenței Sociale adoptat de Asociația Britanică a Asistenților Sociali (BASW) în 1975, fiind actualizat în 2002 și în 2010 [6].

În 1994, la întâlnirea specialiștilor la nivel internațional din Colombo (Sri Lanka), Federația Internațională a Asistenților Sociali (IFSW) a adoptat documentul „*Etica Asistenței Sociale. Principii și standarde*”, care include două secțiuni: „*Declarația Internațională a Principiilor Etice ale Asistenței Sociale*” și „*Standardele Etice Internaționale ale Asistenților Sociali*”. Acest document a fost actualizat și aprobat într-o formă nouă – „*Etica în Asistența Socială. Declarație de principii*” – în cadrul Adunărilor Generale ale IFSW și IASSW, care au avut loc la Adelaide, Australia, în octombrie 2004 [16]. Documentul pornește de la definiția asistenței sociale (secțiunea 2) aprobată de IASSW și IFSW în timpul întâlnirii comune de la Copenhaga în mai 2001, prezentând în continuare declarațiile și convențiile internaționale privind drepturile omului care sunt relevante pentru asistența socială (secțiunea 3), principiile etice generale, de bază ale asistenței sociale (secțiunea 4), liniile directoare generale privind comportamentul profesional al asistenților sociali cu beneficiarii, colegii, angajatorii și cu celelalte persoane care lucrează în acest domeniu (secțiunea 5). Declarația comună a IASSW și IFSW încurajează asistenții sociali din toată lumea să reflecteze la provocările și dilemele cărora trebuie să le facă față și să ia decizii bazate pe principii etice despre cum trebuie să se comporte în cazuri particulare. IFSW și IASSW recomandă „*Etica în asistența socială. Declarație de principii*” (la fel ca și în cazul Declarației din 1994) în calitate de ghid general, pe baza căruia organizațiile naționale membre ale IFSW și IASSW au responsabilitatea de a dezvolta și actualiza periodic coduri etice sau documente programatice etice proprii, de a informa asistenții sociali și instituțiile de învățământ în asistența socială asupra acestor coduri. Asistenții sociali trebuie să se comporte în conformitate cu Codul etic sau cu documentele programatice aflate în uz în țara lor, care, în funcție de contextele naționale, vor include mai multe elemente orientative detaliate, specifice, privind practica etică. Realitățile concrete în schimbare din fiecare țară înaintază în fața asistenților sociali cerința să creeze condițiile necesare pentru ca principiile acestei Declarații și cele ale propriului cod etic național să fie discutate, evaluate și actualizate.

Plecând de la principiile expuse în „*Etica Asistenței Sociale. Principii și standarde*” (1994), precum și în Codul deontologic al unor țări cu experiență avansată în domeniu (Olanda, Spania, SUA), Asociația Română pentru Promovarea Asistenței Sociale, membră a Federației Internaționale a Asistenților Sociali, a elaborat primul Cod deontologic al asistentului social din România, care fost aprobat în 1997. În 2008, acest Cod deontologic al asistentului social a fost revăzut și actualizat în conformitate cu ulterioarele documente ale IFSW și IASSW de către Consiliul național al Colegiului Național al Asistenților Sociali din România, care adoptă în același an *Codul deontologic al profesiei de asistent social* [9]. Codul deontologic al asistentului social din Republica Moldova [8], având la bază „*Etica în Asistența Socială. Declarație de principii*”, Codul etic al asistenților sociali din SUA și din alte țări, a fost elaborat de Asociația de Promovare a Asistenței Sociale din Republica Moldova și aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Sănătății și Protecției Sociale din 29 noiembrie 2005. Acest Cod rămâne până în prezent neschimbat.

Orice Cod deontologic, indiferent de profesia căreia i se adresează, include un set de valori și principii, drepturi și îndatoriri, libertăți și responsabilități, pe care specialiștii trebuie să le respecte atunci când își exersează activitatea. Scopul fundamental al acestora este de a ghida practicienii din fiecare profesie din punct de vedere moral, dar și din punctul de vedere al valorilor admise în contextul mai larg al societății. În alți termeni, un Cod deontologic încearcă să transpună valorile profesionale în cadre comportamentale [22, p.21]. Obiectivele principale, de exemplu, ale Codului de etică NASW [7] sunt următoarele:

- identifică valorile fundamentale pe care se întemeiază misiunea asistenței sociale;
- rezumă principiile generale care reflectă valorile etice de bază ale profesiei și stabilește un set de standarde etice specifice, care ar trebui să fie utilizate pentru a ghida practica asistenței sociale;
- ajută asistenții sociali să identifice considerente/puncte de vedere relevante, atunci când apar conflicte ce țin de obligațiile profesionale sau de incertitudini etice;

- asigură cu standarde etice prin care publicul larg poate menține sub control profesia asistenței sociale;
- informează practicienii cu ceea ce apare nou în domeniul misiunii, valorilor, principiilor etice și standardelor etice ale asistenței sociale;
- formulează standarde pe care asistența socială le poate utiliza pentru a evalua dacă lucrătorii sociali s-au angajat într-un comportament lipsit de etică [7].

Codurile deontologice pot prevedea nu numai reguli, pe care trebuie să le urmeze profesioniștii, dar și sancțiuni disciplinare, dacă aceștia nu vor respecta normele specifice profesiei date. Astfel, în Codul etic al NASW se menționează că această instituție dispune de proceduri formale pentru a adjuca plângerile/nemulțumirile etice reclamate/înaintate împotriva membrilor săi, iar lucrătorii sociali au obligația de a coopera în punerea în aplicare a acestor proceduri, de a participa în procedurile de judecare ale NASW și de a respecta orice hotărâri disciplinare sau sancțiuni ale NASW bazate pe acestea [7, art.2.09, 2.10, 2.11]. De asemenea, și Codul deontologic al profesiei de asistent social din România [9, capitolul VIII], Codul deontologic al asistentului social din Republica Moldova [8, capitolul 3, art.81] prevăd sancțiuni disciplinare.

Codurile etice ale asistenței sociale, elaborate în diferite țări, sunt axate pe valorile fundamentale ale profesiei de asistent social și stipulează valoarea umană, demnitatea și unicitatea tuturor persoanelor, precum și drepturile și responsabilitățile lor, afirmând voința profesioniștilor de a acționa întotdeauna conform principiilor morale. Codul deontologic nu are însă menirea să furnizeze un set detaliat de reguli despre modalitatea de acționare a asistenților sociali în anumite situații specifice, în complexitatea vieții sociale și profesionale. Mai degrabă, după cum s-a menționat și anterior, prin stabilirea principiilor generale de conduită, scopul codului este de a încuraja asistenții sociali să reflecteze la provocările și dilemele cărora trebuie să le facă față și să ia decizii bazate pe valorile profesiei despre cum să se comporte în cazuri particulare [6, art.1.1]. Codul deontologic oferă baza pentru a face judecăți de valoare despre acțiunile etice înainte și după ce acestea au fost întreprinse, dar nu poate fi folosit ca instrument pentru a priva asistentul social de oportunitatea sau libertatea de a lucra cu totală integritate profesională. Codul deontologic al profesiei de asistent social din România [9, art.8], de exemplu, stipulează că asistentul social își desfășoară activitatea pe baza principiului independenței profesionale, care îi conferă dreptul de inițiativă și decizie în exercitarea actului profesional, cu asumarea deplină a răspunderii pentru calitatea acestuia, iar independența asistentului social nu poate prejudicia în niciun fel interesele beneficiarului serviciului profesional.

În continuare, vom expune succint responsabilitățile asistentului social în diverse genuri de relații („asistent social-beneficiar”, „asistent social-coleg”, „asistent social-instituție angajatoare” etc.), având ca suport principal: „*Etica în asistența socială. Declarație de principii*” [16], *Codul etic al Asociației Naționale Americane a Asistenților Sociali* [7], *Codul etic al Asociației Britanice a Asistenților Sociali* [6], *Codul deontologic al profesiei de asistent social*, adoptat de Colegiul Național al Asistenților Sociali din România [9] și *Codul deontologic al asistentului social din Republica Moldova* [8].

1. Responsabilitatea asistentului social față de beneficiari. Responsabilitatea principală a asistenților sociali este de a promova bunăstarea beneficiarilor, în general, de a promova *primatul intereselor acestora* în raport cu interesele profesioniștilor, în a-i servi cu devotament, onestitate, loialitate, perseverență, punându-și în valoare în cât mai mare măsură competențele profesionale. Toate acțiunile asistentului social trebuie să se înscrie în limitele de competență ale profesiei.

Asistentul social este obligat să respecte toate drepturile beneficiarului: dreptul de a fi tratat ca o persoană demnă, rațională, capabilă să-și controleze propria viață și să ia propriile decizii sau dreptul la autodeterminare, dreptul la bunul său renume, la intimitate etc. Respectarea *dreptului la autodeterminare* obligă asistentul social să nu decidă în numele beneficiarului. El sprijină beneficiarii pentru identificarea și dezvoltarea resurselor în vederea alegerii celei mai bune opțiuni, pentru a proteja și încuraja maxima lor autodeterminare. Asistenții sociali trebuie să promoveze implicarea și participarea totală a beneficiarilor într-o manieră care să le permită să fie împuterniciți în toate aspectele privind deciziile și activitățile care le afectează viața. Drepturile beneficiarului la autodeterminare pot fi limitate doar atunci, când acesta nu are capacitatea de a decide care sunt nevoile sale sau când interesele altor persoane ori ale comunității sunt în pericol.

Asistentul social va furniza servicii persoanelor asistate numai în contextul unei relații profesionale, bazate, atunci când este cazul, pe un contract scris și/sau pe consimțământul persoanei asistate. În cazul în care persoana asistată nu are capacitatea de a semna un contract, asistentul social trebuie să protejeze interesele persoanei asistate urmărind să obțină permisiunea reprezentantului legal al acestuia (tutore, curator etc.).

Asistentul social are datoria să informeze, într-un limbaj adecvat, clar și complet beneficiarii despre scopul, conținutul și durata serviciilor pe care le va pune la dispoziție, despre modificările intervenite în legătură cu prestația sa, care ar putea influența calitatea, costurile sau termenele de prestare a serviciilor, de asemenea, despre riscurile și limitele serviciilor, alternativele existente, oportunitățile și obligațiile legate de oferirea unui serviciu social, dreptul persoanei asistate de a rezilia contractul, de a refuza serviciul oferit (indiferent dacă serviciul a fost solicitat sau nu de către persoana asistată). În cazul dificultăților de înțelegere a limbajului utilizat, asistentul social trebuie să se asigure că beneficiarul a înțeles condițiile prezentate, oferindu-i o explicație verbală detaliată, direct sau prin intermediul unui translator/interpret, după caz.

Asistenții sociali trebuie să manifeste integritate, să nu abuzeze de relația de încredere stabilită cu utilizatorii de servicii, recunoscând limitele dintre viața personală și profesională și să nu abuzeze de poziția lor pentru un câștig sau un beneficiu personal. Asistentul social evită conflictul de interese în exercitarea profesiei și promovează o abordare imparțială a situațiilor profesionale. Asistentul social informează persoana asistată despre posibilele conflicte de interese și intervine, după caz, în prevenirea sau rezolvarea acestora.

În anumite cazuri, protejarea persoanei asistate poate conduce la încheierea relației profesionale și orientarea persoanei asistate către un alt coleg sau un alt serviciu. Asistentul social care asigură servicii pentru două sau mai multe persoane între care există o relație (de exemplu membrii unei familii, cuplul) trebuie să clarifice care dintre indivizi sunt considerați persoane asistate, natura obligațiilor profesionale ale asistentului social și ale părților implicate, încercând să atenueze sau să prevină conflictele de interese posibile sau reale.

Asistentului social i se cere să promoveze justiția socială în relație cu beneficiarii, să nu încurajeze nicio formă de discriminare (pe bază de capacitate, vârstă, sex, rasă, culoare, orientare sexuală, religie, statut marital, statut socioeconomic, convingere politică, handicap fizic sau mintal, sau pe baza oricărui alte criterii), să nu se implice în acțiuni sau relații care vin în contradicție cu interesele beneficiarilor.

Asistentul social oferă servicii în concordanță cu specificul cultural din care provine persoana asistată. El trebuie să recunoască și să respecte diversitatea etnică și culturală a societăților în care activează, să dețină cunoștințe de bază despre mediul cultural și caracteristicile grupului sau comunității din care fac parte beneficiarii serviciilor de asistență socială, să stabilească limite adecvate diferențelor culturale ale beneficiarilor, în condițiile legii, luând în considerare și diferențele individuale, familiale, de grup. Asistentul social folosește un limbaj adecvat și respectuos față de beneficiar și evită folosirea termenilor care pot aduce prejudicii persoanelor, grupurilor sau comunităților.

Important este ca fiecare beneficiar să fie tratat ca un întreg. Or, asistenții sociali trebuie să fie preocupați de întreaga persoană a beneficiarului: de familia, comunitatea, de mediile sociale și naturale căreia îi aparține acesta, adică să caute să identifice toate aspectele vieții unei persoane, să se concentreze asupra capacităților tuturor indivizilor, grupurilor și comunităților și astfel să promoveze dezvoltarea acestora.

O cerință semnificativă, înaintată față de asistentul social în relația cu beneficiarii, ține de *respectarea confidențialității*. Asistentul social, serviciile nu pot prezenta datele despre beneficiar decât cu consimțământul acestuia, respectându-se dreptul la bunul său renume, la intimitate și confidențialitate față de „problema” sa. Asistentul social nu poate solicita informații despre viața privată a beneficiarului decât în cazul în care acestea sunt relevante pentru intervenție, dar, în același timp, el trebuie să-i informeze pe cei asistați despre posibilele limite ale confidențialității. În anumite cazuri prevăzute de lege (de exemplu, când este pusă în pericol viața sau sănătatea beneficiarului sau a altei persoane), accesul la dosarele persoanelor asistate este permis profesioniștilor care lucrează în echipa pluridisciplinară, supervisorilor activității profesionale de asistență socială și altor persoane autorizate și se realizează astfel încât să se asigure protecția informațiilor confidențiale.

Asistentul social va trebui să obțină acordul clienților atunci când activitățile lor se înregistrează în scris sau audio, sau când la acestea participă o a treia persoană ca observator. Asistenții sociali care oferă servicii prin intermediul mijloacelor electronice (cum ar fi calculatorul, telefonul, radioul, televiziunea) trebuie să informeze destinatarii despre limitele și riscurile asociate cu astfel de servicii.

La cerere, persoanele asistate au acces la informații din propriile dosare, în măsura în care acestea servesc intereselor persoanelor asistate și nu prejudiciază alte persoane. La încheierea serviciilor, asistentul social are responsabilitatea de a arhiva dosarele persoanelor asistate pentru a asigura protecția informațiilor confidențiale.

Asistentul social trebuie să evite contactele fizice cu beneficiarii, dacă acest lucru îi prejudiciază în vreun fel pe aceștia. Asistentul social care se angajează în contacte fizice cu persoanele asistate are responsabilitatea de a stabili limite adecvate diferențelor culturale. Asistentul social nu se angajează în relații sexuale cu

persoanele asistate sau cu rudele acestora, pe toata durata relației profesionale. Asistentul social nu manifesta față de persoanele asistate comportamente verbale sau fizice de natură sexuală, cum ar fi avansurile sexuale sau solicitările de favoruri sexuale.

Asistentul social nu are voie să promită acordarea altor beneficii, decât cele oferite prin serviciul de asistență socială, să perceapă taxe suplimentare pentru servicii care nu sunt incluse în programul social în care lucrează. Atunci când se stabilesc taxe pentru furnizarea anumitor servicii, asistentul social se asigură că acestea sunt rezonabile și în concordanță cu serviciile furnizate.

Asistentul social asigură continuitatea serviciilor în cazul în care acestea sunt întrerupte de factori cum ar fi: transfer, boală, indisponibilitate etc. Asistentul social încheie relația profesională cu persoana asistată și serviciile oferite acesteia atunci când ele nu mai răspund nevoilor și intereselor persoanei asistate. Asistentul social se asigură că încheierea relației profesionale cu persoana asistată și a serviciului oferit este un proces planificat asupra căruia persoana asistată are toate informațiile necesare.

2. Responsabilitatea asistentului social față de colegii săi. Relațiile dintre asistenții sociali se bazează întotdeauna, indiferent de interesele personale sau ale persoanelor pe care le asistă, pe respect profesional reciproc. O datorie importantă a fiecărui asistent social este să dezvolte un comportament politic, imparțial și de încredere față de colegi, să colaboreze cu colegii, să-și coordoneze acțiunile cu ale colegilor în vederea promovării scopurilor și intereselor profesiei.

Asistentul social trebuie să mențină stabilitatea și coeziunea colectivului în care lucrează, să creeze o atmosferă de prietenie și susținere reciprocă care să faciliteze realizările profesionale ale colectivului. În scopul perfecționării reciproce, orice realizare în teorie și practică a unui profesionist trebuie să fie diseminată către colegi. Sunt inacceptabile comportamentele concurențiale prin acțiuni de promovare ilicită a propriei imagini, de denigrare sau discreditare a colegilor în scopul atragerii beneficiarilor de servicii de asistență socială, prin practicarea profesiei sub standardele de calitate stabilite prin ghidurile de bună practică în domeniu, prin utilizarea unor mijloace de presiune sau a funcției deținute, prin utilizarea oricăror informații de specialitate nepublicate sau neoficiale, la care asistentul social a avut acces pe diferite căi. Asistentul social își construiește reputația profesională numai pe baza competenței profesionale, fără a folosi mijloace de reclamă sau alte mijloace comerciale, altele decât cele prevăzute de lege.

Concurența profesională între asistenții sociali se bazează numai pe competența și calitatea serviciilor oferite beneficiarilor. Asistenții sociali trebuie să recunoască și să respecte meritele și competențele colegilor, să accepte diferențele de opinie, exprimându-și eventualele critici prin modalități adecvate. Invențiile și descoperirile din profesie trebuie transmise în interiorul comunității, făcând obiectul unor dezbateri de specialitate, în cadrul cărora asistenții sociali își pot exprima propria opinie și care, astfel, stimulează creșterea gradului de competență. Asistenților sociali li se cere să respecte confidențialitatea informațiilor împărtășite de colegi în timpul relațiilor lor profesionale și a tranzacțiilor.

Colegii profesioniști trebuie să se sprijine unul pe celălalt față de beneficiari și comunitate, să se abțină de la acte ce lezează autoritatea colegilor și să-i susțină pe cei a căror prestigiu este amenințat, să nu admită exploatarea unei dispute între colegi și angajați pentru a obține un avantaj de orice fel. Disputele dintre colegi se rezolvă în interiorul echipei de către cei implicați și prin respectarea dreptului părților la opinie. În cazul prelungirii acestora se apelează la un mediator sau la supervisor. Disputa dintre angajator și un alt coleg nu este folosită de asistentul social pentru a obține o poziție sau un avantaj personal. Disputele sau conflictele dintre colegi sunt rezolvate fără implicarea persoanei asistate.

Asistentul social acordă sprijin și asistență colegilor care trec prin perioade dificile. Datoria profesională presupune în același timp și o atitudine critică față de acțiunile necompetente și devierile colegilor de la normele etice. Dacă cel în cauză nu-și corectează comportamentul profesional, asistentul social ar trebui să intervină să se ia măsuri prin intermediul unor canale formale adecvate (cum ar fi contactarea unui consiliu de licențiere de stat sau alte comisii de etică profesională, Colegiul Asistenților Sociali etc.). Asistentul social acționează pentru a descuraja, preveni și corecta comportamentele în discordanță cu normele etice. Asistentul social trebuie să apere și să asiste colegii acuzați pe nedrept de comportament contra normelor deontologice ale profesiei.

Lucrând în echipă cu alți profesioniști, asistentul social trebuie să-și extindă relațiile de colaborare și de respect și față de colegii ce aparțin altor profesii. Asistenții sociali care sunt membri în echipe multidisciplinare participă la luarea deciziilor care vizează bunăstarea persoanei asistate, utilizând valorile profesiei și

experiența profesională. Obligațiile etice și profesionale ale echipei multidisciplinare ca întreg și a membrilor echipei trebuie clar definite. Asistenții sociali solicită și oferă consultanță și consiliere colegilor ori de câte ori este nevoie. În activitatea lor cu beneficiarii, asistenții sociali nu trebuie să depășească cadrul de competență profesională, dar în același timp ei trebuie să militeze împotriva substituirii asistentului social, ca specialist, cu specialiști din alte domenii.

Asistentul social orientează persoanele asistate către alte servicii atunci când problematica persoanei asistate depășește competențele sale profesionale, când nu a înregistrat progrese semnificative și atunci când persoana asistată are nevoie de servicii suplimentare sau specializate pe care el nu le poate oferi. Asistentul social, care orientează persoana asistată către alte servicii, transmite către noua agenție toate informațiile necesare soluționării cazului. Asistentul social, care înlocuiește sau este înlocuit de către un coleg în practica profesională, trebuie să acționeze cu respect față de interesele, caracterul și reputația colegului său.

Codul deontologic al asistentului social conține și reglementări față de relațiile între colegi în situațiile când unul din ei este în rolul de expert, angajator, supervisor sau mentor. În aceste cazuri este nevoie, de asemenea, de atitudine respectuoasă, tacticoasă, amabilă, de respectarea opiniilor profesionale, capacității, experienței și meritelor colegilor prin crearea unei atmosfere de dezbateră liberă și responsabilă. Datoria asistentului social, în situațiile în care are responsabilitatea de a angaja și evalua performanțele celorlalți colegi, este să dea dovadă de echitate, corectitudine și profesionalism, utilizând criterii clar formulate și enunțate. Asistenții sociali, care activează în calitate de manageri, supervizori sau educatori, nu trebuie să se angajeze în activități sau contacte sexuale cu supervizații, studenții, stagiarii sau colegii asupra cărora ei își exercită autoritatea profesională; în general, nu trebuie să-i hărțuiască sexual pe aceștia.

Asistenții sociali, care îndeplinesc funcții de supervizare, trebuie să asigure un program de pregătire și dezvoltare profesională continuă a asistenților sociali din subordine. Ei trebuie să acorde sprijin, îndeosebi tinerilor specialiști, în vederea integrării profesionale a acestora. Asistentul social se implică activ în dezvoltarea continuă a profesiei prin sprijin profesional acordat colegilor la începutul carierei și prin participarea la schimb de experiență și cunoștințe profesionale intra- și interdisciplinare.

Asistenții sociali trebuie să fie disponibili de colaborare cu instituțiile de învățământ din domeniul asistenței sociale pentru a-i sprijini pe studenți să beneficieze de o pregătire practică de bună calitate și de cunoștințe practice de ultimă oră.

3. Responsabilitatea asistentului social față de organizația angajatoare. Asistentul social totdeauna este reprezentantul unei oarecare agenții, fiind obligat să realizeze scopurile și obiectivele elaborate de această agenție, politica, principiile și regulamentele interne ale instituției angajatoare. În datoria lui intră însă nu doar respectarea angajamentului față de organizația în care lucrează, dar și responsabilitatea de a contribui la îmbunătățirea politicilor, practicilor și procedurilor din această organizație, la creșterea calității, eficienței serviciilor oferite de ea.

Asistenții sociali trebuie să respecte standardele profesionale și etice ale instituției în care lucrează, asigurându-se, în același timp, că instituția angajatoare cunoaște obligațiile etice ale profesiei de asistent social prevăzute de Codul etic și implicațiile practice ale acestor obligații, că practicile, politicile și procedurile instituției în cadrul căreia își desfășoară activitatea sunt compatibile cu prevederile Codului etic. Asistentul social acționează astfel încât să prevină și să elimine orice formă de discriminare în activitățile, politicile și practicile de angajare din cadrul organizațiilor. Asistentul social nu trebuie să accepte angajarea sau colaborarea cu o organizație în care sunt violate drepturile beneficiarilor.

Angajați în diferite funcții, inclusiv în calitate de educatori, instructori de teren pentru studenți, formatori etc., asistenții sociali trebuie să ofere instruire, să presteze servicii numai în cadrul domeniilor lor de competențe, acestea fiind bazate pe cele mai recente informații și cunoștințe disponibile în profesie. Activând ca educatori sau instructori de teren pentru studenți, asistenții sociali nu trebuie să se angajeze cu elevii în relații, în care există un risc de exploatare sau de potențiale efecte negative asupra studentului. Educatorii de asistență socială și instructorii de teren sunt responsabili pentru stabilirea unor limite clare, adecvate, și cultural sensibile.

Conflictele de muncă ale asistenților sociali sunt rezolvate conform legislației în vigoare. Acțiunile asistenților sociali care sunt implicați în conflicte de muncă trebuie să se ghideze după valorile, principiile și normele etice ale profesiei. În cazul unui conflict la locul de muncă, trebuie acceptate diferențele de opinie, iar acestea trebuie puse în discuție ținând cont și de interesele persoanelor asistate.

Asistentul social trebuie să utilizeze eficient resursele agenției sale și numai în scopurile pentru care ele au fost prevăzute. El nu va accepta avantaje materiale sau de orice natură oferite pentru a influența decizia sa.

Asistentul social își asuma responsabilitatea și meritele numai pentru propria activitate și va recunoaște cu onestitate meritele și contribuția altor profesioniști. În situația în care reprezintă o instituție, asistentul social trebuie să prezinte clar și cu acuratețe punctul oficial de vedere al instituției respective.

4. Responsabilitatea asistentului social în calitatea sa de profesionist. Această responsabilitate prevede menținerea unor standarde înalte ale profesiei, care presupun competență și creativitate în realizarea funcțiilor sale. Asistenții sociali pot să obțină autoritate în opinia societății numai în baza meritelor de natură profesională. Ei trebuie să depună eforturi pentru a deveni și rămâne experți în practica profesională, iar pentru aceasta este nevoie să-și examineze critic cunoștințele, să fie permanent la curent cu cunoștințele actualizate, relevante pentru profesie, revizuire literatură de specialitate și participând în continuarea studiilor relevante pentru practica de asistență socială.

Asistentul social trebuie să se străduiască să-și mențină integritatea profesională. El trebuie să accepte responsabilizarea sau angajarea sa doar în acele funcții pentru care are competențe deja sau pe care intenționează să le dobândească. El nu trebuie să se prezinte într-o lumină falsă, să-și denatureze calificarea profesională, educația, experiența sau originea. Asistentul social trebuie să acționeze în concordanță cu cele mai înalte standarde ale integrității profesionale, să se opună influențelor și presiunilor care interferează cu exercitarea profesiei, păstrând imparțialitatea în judecarea situațiilor de asistență socială. El nu trebuie să folosească relațiile profesionale în scop personal.

Asistenților sociali li se cere să nu participe la acțiuni de rea-credință, fraudă, înșelăciune, inducere în eroare sau denaturare. Ei trebuie să fie conștienți că sunt răspunzători pentru acțiunile desfășurate în fața utilizatorilor serviciilor lor, față de oamenii cu care lucrează, față de colegi, angajatori, față de asociația profesională din care fac parte cât și în fața legii, iar aceste răspunderi pot intra în conflict.

Înalta responsabilitate pentru calitatea serviciului prestat înaintea cerința ca asistentul social să acționeze pentru a preveni practicile inumane sau discriminatorii față de orice persoană sau grup de persoane.

Comportamentul privat al asistentului social este considerat o problemă personală, cu excepția situațiilor în care acesta compromite îndeplinirea responsabilităților profesionale. El trebuie să distingă clar între declarațiile și acțiunile pe care le face ca persoană independentă și cele pe care le face ca reprezentant al profesiei, respectiv ca membru al unei organizații sau al unui grup profesional. Asistenții sociali care vorbesc în numele unor organizații profesionale de asistență socială trebuie să reprezinte cu acuratețe pozițiile oficiale și autorizate ale organizațiilor.

Comportamentul și conduita asistentului social ca profesionist prevăd un șir de reglementări/ responsabilități și pentru cazurile când ei participă la cercetarea științifică. În asemenea situații asistentul social trebuie să ia în considerare cu atenție posibilele consecințe ale intervențiilor sale asupra persoanelor, să se asigure că acordul participanților la cercetare sa este voluntar și că aceștia sunt bine informați, nu vor fi expuși nici la un fel de riscuri în urma participării lor la cercetare și nu va exista nici o privare sau pedeapsă în cazul refuzului participării. Normele etice privind participarea voluntară și prevenirea prejudiciilor participanților sunt tot mai mult incluse în conceptul de *consimțământ informat*. Conform acestei reguli, subiecții trebuie să fie motivați în participarea lor voluntară la proiectele de cercetare de o înțelegere deplină a posibilelor riscuri pe care acestea le presupun [1, p.107].

Informațiile obținute despre participanții la cercetare au caracter confidențial. Asistentul social angajat în activitatea de cercetare va respecta rigorile metodologiei științifice de investigare, normele deontologice generale ale domeniului cercetării științifice, întreprinzând în același timp toate măsurile necesare pentru protecția anonimatului și intimității persoanelor investigate, în scopul înlăturării oricăror prejudicii morale sau materiale la care acestea ar putea fi supuse.

5. Responsabilitatea asistentului social față de profesia sa presupune asigurarea standardelor de integritate profesională prin promovarea și menținerea standardelor de calitate în practica profesională, prin promovarea valorilor și eticii profesionale, cunoștințelor și misiunii profesiei de asistent social. Asistentul social trebuie să contribuie la consolidarea demnității profesiei, să fie responsabil și hotărât în discuțiile critice despre profesia sa, să se pronunțe împotriva oricăror conduite imorale și lipsite de competență profesională manifestată de un membru al profesiei, aducându-le în atenția colegilor și a organizațiilor profesionale, să acționeze pentru a preveni practicarea neautorizată și neinstruită a asistenței sociale.

Bunul renume al profesiei include în datoria asistentului social realizarea potențialului ei umanist în societate, facilitarea accesibilității serviciului social pentru un public mai larg, afirmarea asistenței sociale ca instituție socială utilă, prestigioasă și necesară pentru societate, dezvoltarea și implementarea unor politici publice favorabile profesiei, îmbogățirea în continuare a arsenalului de cunoștințe teoretice și practice ale asistenței sociale.

Prestigiul profesiei depinde în măsură semnificativă de atitudinea fiecărui reprezentant al ei, care prin activitatea desfășurată contribuie nemijlocit la creșterea autorității acestei profesii în societate. Pentru aceasta se cere ca activitatea asistenților sociali să fie axată pe o bună stăpânire a cunoștințelor profesionale teoretice și practice, pe completarea, înnoirea permanentă a acestora, pe responsabilitate morală nu doar față de propriul sector de lucru, dar și față de activitatea întregii organizații în care lucrează, pe neacceptarea practicilor necalificate și interzise.

Asistenții sociali sunt obligați să promoveze imaginea pozitivă a profesiei, să protejeze integritatea profesională prin conferințe, studii, cercetare, activități de predare, consultanță, expuneri în cadrul comunităților, prin participare activă în cadrul organizației profesionale, al companiilor de informare, realizate prin diferite mijloace (presă, radio, televiziune etc.), precum și prin alte acțiuni de eficientizare a activității profesionale. Recunoașterea de către societate a statutului înalt al asistenței sociale va contribui, la rândul său, la creșterea afluxului tinerilor interesați în această profesie.

6. Responsabilitatea asistentului social față de societate are la bază ideea că el trebuie să promoveze bunăstarea generală a societății, la nivel local și global, precum și dezvoltarea oamenilor, comunităților și a mediului lor. Asistenții sociali trebuie să pledeze pentru condiții de viață care să ducă la satisfacerea necesităților de bază ale omului, să promoveze valorile sociale, economice, politice, culturale și instituțiile care sunt compatibile cu realizarea justiției sociale. Spre realizarea acestui scop trebuie orientată activitatea asistenților sociali în orice perioadă istorică a unei societăți, atât în cele de criză, de război sau de calamitate naturală, cât și în cele caracterizate de un relativ echilibru economic și social.

Bunăstarea generală, crearea unei „societăți pentru toți”, impune cerința ca asistenții sociali să elimine în acțiunile lor orice fel de marginalizare, de discriminare a oricărei persoane sau a oricărui grup în funcție de rasă, culoare, sex, orientare sexuală, vârstă, religie, origine națională, statut marital, convingere politică, handicap fizic sau mintal sau orice altă preferință ori caracteristică personală, condiție ori status, făcând resursele societății în cât mai mare măsură accesibile tuturor cetățenilor. Asistenții sociali trebuie să promoveze politici și practici care să demonstreze respectul pentru diferență, să încurajeze respectul pentru diversitatea culturală și socială la nivel local și global.

Misiunea asistenței sociale îndeamnă pe toți reprezentanții acestei profesii să susțină acele inițiative legislative, acțiuni politice și sociale care promovează justiția socială și conduc la îmbunătățirea protecției, vieții oamenilor, care urmăresc să extindă aria opțiunilor și oportunităților pentru toate persoanele, acordând o atenție deosebită categoriilor de populație, grupurilor și persoanelor vulnerabile, defavorizate, asuprite și exploatate [30, p.109-112].

Asistenții sociali trebuie să se asigure că resursele pe care le au la dispoziție sunt distribuite în mod echitabil, în funcție de nevoi. Ei au datoria de a aduce la cunoștința angajatorilor lor, a celor care elaborează politici, a politicienilor și publicului larg situațiile în care resursele sunt neadecvate sau în care politicile, practicile și distribuția de resurse sunt asupritoare, nedrepte sau dăunătoare.

Asistentul social este responsabil să sprijine comunitatea în conștientizarea problemelor cu care se confruntă anumite categorii ale populației, cu posibilele inechități, nedreptăți și să opteze pentru o atitudine solidară. El trebuie să sprijine persoanele asistate în integrarea socială și culturală, în restabilirea relațiilor cu comunitatea. Totodată, de datoria asistentului social este să asigure participarea maximă a beneficiarilor în soluționarea problemelor proprii, care în plan final sunt parte a activităților orientate spre obținerea bunăstării generale a societății.

Asistenții sociali au obligația de a înfrunta condițiile sociale care contribuie la excluziunea socială, stigmatizare sau subjugare și să lucreze în vederea dezvoltării unei societăți incluzive [16].

Menționăm, în cele din urmă, că un interes deosebit trezesc astăzi discuțiile cu referire la trecerea, în perioada contemporană, de la *deontologia monoprofesională* la *deontologia interprofesională*, fenomen generat de creșterea mobilității profesionale: oamenii trec de la o profesie la alta sau practică simultan mai multe profesii. De exemplu, un asistent social, un psiholog pot să activeze ca practicieni, dar ei pot să lucreze și în

sfera educațională ca formatori, respectiv, ai viitorilor asistenți sociali, psihologi. Or, aceștia sunt atât asistenți sociali, psihologi, datorită formației lor profesionale, cât și educatori, dat fiind că practică profesia de pedagog. De aceea, după cum menționează T.Sârbu, unele coduri deontologice, precum este, de exemplu, *Codul deontologic al psihologilor din Franța* (cod semnat de AEPU, ANOP, SFP, 22 martie 1966), încearcă să stipuleze drepturi și obligații aplicabile în ambele profesii, realizându-se astfel, sub acest aspect, o intercomunicare profesională [26, p.403]. Mai mult, dacă ne adresăm la principiile generale ale acestui Cod (respectarea drepturilor persoanei, competența, responsabilitatea, probitatea, calitatea științifică etc.), observăm că ele se regăsesc și în alte profesii (inclusiv în asistența socială), integrând totodată elemente etice și axiologice. Același lucru se poate spune și cu referire la Codul deontologic al asistenței sociale. De exemplu, Codul etic al NASW [7] prin mai multe compartimente (3.02, 5.02 etc.) stipulează obligații pentru asistenții sociali care activează în calitate de educatori, instructori de teren, formatori, cercetători, administratori. În opinia mai multor autori, acestea demonstrează că în perioada contemporană se produce un fenomen de trecere de la *deontologia monoprofesională* la *deontologia interprofesională*, mai ales în situațiile care reclamă ca la rezolvarea unei probleme să participe practicieni din diferite profesii [26, p.404; 30, p.17]. Din această perspectivă, tema deontologiei interprofesionale este valabilă/actuală și pentru asistența socială. E știut că soluționarea problemelor prin participarea specialiștilor din diverse domenii (psihologie, sociologie, drept, pedagogie, medicină etc.), întruniți în „echipele pluridisciplinare/interdisciplinare” este una dintre metodele cel mai frecvent utilizate în asistența socială. De asemenea, asistentul social îndeplinește o varietate/multitudine de roluri, inclusiv cele de profesor/cadru didactic și de cercetător/om de știință.

Bibliografie:

1. BABBIE, E. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom, 2010. ISBN 978-973-46-1274-1
2. BENTHAM, J. *Deontology; Or, the Science of Morality*. London: Adamant Media Corporation, 1999. ISBN: 9781154266603
3. BENTHAM, J. *Deontology; Or, the Science of Morality*. In: STERE, E. *Din istoria doctrinelor morale*. Vol.3. București: Editura Enciclopedică, 1979. ISBN 927-e-t
4. BERTRAND, C.-J. *Deontologia mijloacelor de comunicare*. Iași: Institutul European, 2000. ISBN: 973-611-103-2
5. BUZDUCEA, D. *Sisteme moderne de asistență socială. Tendințe globale și practici locale*. Iași: Polirom, 2009. ISBN 978-973-46-1332-8
6. *Code of Ethics*. British Association of Social Workers (BASW), 2010. [Accesat: 21.04.2013] Disponibil: <http://www.basw.co.uk/codeofethics/>
7. *Code of Ethics*. National Association of Social Workers (NASW), 2008. [Accesat: 15.04.2013] Disponibil: <http://www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp>
8. Codul deontologic al asistentului social din Republica Moldova, 2005. În: *Standarde profesionale în domeniul asistenței sociale*. Chișinău, 2006, p.7-15.
9. Codul deontologic al profesiei de asistent social din România, codul nr.1/2008. În: *Monitorul Oficial al României*. Partea I, nr.173 din 06.03.2008.
10. COZMA, C. Deontologia profesiei de asistent social. În: *Asistența socială*. Iași: Ed. Universității „Al.I. Cuza”, 2009.
11. COZMA, C. *Introducere în aretologie. Mic tratat de etică*. Iași: Ed. Universității „Al.I. Cuza”, 2004. ISBN 973-9312-86-1
12. *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, ediția a II-a. București: Univers Enciclopedic, 1998. ISBN: 978-973-9243-29-2
13. *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*. București: Editura Academiei Române, 1975.
14. *Dicționar enciclopedic ilustrat (DEI)*. Chișinău: Cartier, 1999. ISBN 9975-949-64-9
15. *Encyclopedie philosophique universelle. II. Les Notions philosophiques*. T.1. Paris: P.U.F., 1990. ISBN 9782130414407
16. Etica în asistența socială. Declarație de principii. IFSW și IASSW, 2004. În: BUZDUCEA, D. *Sisteme moderne de asistență socială. Tendințe globale și practici locale*. Iași: Polirom, 2009, p.205-211. ISBN 978-973-46-1332-8
17. FLORIAN, M. *Filosofie generală*. București: Caramond Internațional, 1995. ISBN 973-9140-30-0
18. GOSSELIN, G. *Une éthique des sciences sociales. La limite et l'urgence*. Paris: Edition l'Harmattan, 1992. ISBN 9782738415356
19. HEGEL, G.W.Fr. *Principiile filosofiei Dreptului. Sau Elemente de Drept natural și de Știință a Statului*. București, 1969. ISBN 973-97229-3-8
20. KANT Im. *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica rațiunii practice*. București: Editura Științifică, 1972.

21. *Le Petit Larousse* [Accesat: 21.04.2013] Disponibil: <http://www.larousse.com/en/dictionnaires/francais/d%C3%A9ontologie/23671> .
22. LOEWENBERG, F., DOLGOFF, R. *Ethical Decisions for Social Work Practice* (2nd ed.). Itasca, IL: F.E. Peacock Publishers Inc., 1985. ISBN 978-0875813110
23. MARCU, F. *Marele dicționar de neologisme*. București: Saeculum, 2000. ISBN 973-9399-62-2
24. MARCU, F., MANECA, C. *Dicționar de neologisme*. București: Editura Academiei, 1986.
25. MIROIU, M., NICOLAE, G.B. *Etica profesională. Curs universitar*. București: Universitatea București, 2000.
26. NEAMȚU, G. (coord.). *Tratat de asistență socială*. Iași: Polirom, 2003. ISBN 973-681-263-4.
27. *Noul dicționar explicativ al limbii române (NODEX)*. București: Litera Universal, 2002. ISBN 9789-738-358-041
28. *Noul dicționar universal al limbii române (NODUN)*. București: Litera Internațional, 2006. ISBN 978-973-675-307-7
29. ROSS, W.D. *The Right and the Good*. Indianapolis: Hackett, 1988. ISBN 9780199252640
30. ROTH, M., REBELEANU, A. *Asistența socială. Cadru conceptual și aplicații practice*. Cluj: Presa Universitară Clujană, 2007. ISBN 978-973-610-638-5
31. SÂRBU, T. *Introducere în deontologia comunicării*. Iași: Cantes, 1999. ISBN 973-7962-64-8

Prezentat la 07.10.2013